

בס"ד. ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

אס חפץ בנו הוי' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש¹, ולפנ"ז כתיב² טובה הארץ מאד מאד. וידוע דיוק רבותינו נשיאינו בכללות ענין המרגלים (בלקו"ת³ וכדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז), דצריך להבין כללות ענין המרגלים, דמכיון שבאותה שעה כשרים היו⁴ ולא עוד אלא שהיו חשובי העדה⁵ ונשיאי העדה⁶, א"כ מהו הטעם שלא רצו ליכנס לארץ ישראל וכו'. ובפרט שהיו שלוחי משה רבינו דכתיב⁷ שלח לך לדעתך⁸, שהיו קשורים עם מדתו של משה, ספירת הדעת⁹, והיו שלוחים שלו דשלוחו של אדם כמותו¹⁰, דמזה מובן גודל העילוי שלהם, מזה גופא שמשה בחר דוקא בהם להיות שלוחיו, וא"כ אי"מ איך קלקלו אח"כ וכו'. וביותר אינו מובן, שהרי זה גופא מה שהלכו בשליחותו של משה לתור את הארץ, הנה מעשה זה גופא הי' צריך לפעול בהם עילוי נעלה ביותר, וכמובן מזה שאח"כ נתברר שטובה הארץ מאד מאד, וא"כ בהכרח לומר שהשליחות לארץ ישראל פעלה בהם עילוי. ובפרט שגם מה שסיפרו על ארץ ישראל הי' לפי ציוויי ושליחותו של משה, שאמר להם¹¹ לראות את טיב הארץ ואת העם היושב עלי' החזק הוא הרפה, והרי זהו מה שסיפרו אח"כ לבני ישראל. וכדפרש"י על מ"ש¹² מוציאי דיבת הארץ שכל הוצאת דיבה לשון חינוך דברים כו' וישנה לטובה, היינו שעצם דיבורם והוצאת הדיבה הי' אפ"ל לטובה. ומובן גודל העילוי שזה הי' צריך לפעול בהם. ואעפ"כ לא רצו ליכנס לארץ ישראל וקלקלו וכו'.

אד הענין הוא¹³, דהיא הנותנת, דזה שלא רצו המרגלים ליכנס לארץ הוא מצד מעלתם. דהמרגלים היו מאנשי הדור שיצא ממצרים, דור המדבר הנקרא¹⁴ דור דעה שהי' במעלה גדולה מאד. וכדור זה גופא הם היו נשיאי העדה וכו', ולא עוד אלא שהיו שלוחי משה ואהרן וכל הס"ר מישראל, דשלוחו של אדם כמותו (כנ"ל), ובפרטיות היו שלוחי משה רבינו, דזה מה שמשה רבינו בחר בהם מורה על מעלתם, ועוד זאת, שעצם הבחירה ע"י משה רבינו, נשיא הדור, ובפרט רעיא מהימנא, פעלה בהם עילוי גדול יותר. ולכן רצו להשאר כמדבר ולא רצו ליכנס לארץ ישראל. כי ענין הכניסה לארץ ישראל הוא בבחי' ירידה עבורם, שיהיו צריכים לירד ממדריגתם ולהתעסק בדברים גשמיים. וכמבואר

(1) פרשתנו יד, ח. (2) שם, ז. (3) ריש פרשתנו ואילך. לו. ב ואילך. סה"מ תקס"ז ע' רכג. רכו. ובכ"מ. (4) פרש"י פרשתנו יג, ג. (5) פרשתנו שם ב. (6) שם, א. (7) פרש"י עה"פ. (8) ראה לקו"ת ואחחנן ה. ב ואילך. ובכ"מ. (9) קידושין מא. ב. וש"נ. (10) פרשתנו שם, יז ואילך. (11) פרשתנו יד, לו. (12) ראה בכ"ז מקומות שבהערה 3. אה"ת שלח ע' תנה ואילך. ובכ"מ. (13) ראה זח"ב סב, ב. במדבר"ר פ"יט, ג. תנחומא חוקת ו.

בע"ח¹⁴ (הובא בלקו"ת שם¹⁵, ונסמן מקומו בע"ח בהגהת הצ"צ שם¹⁶), דרש המרגלים הוא מעולם המחשבה [ובכ"מ¹⁷ משמע שהוא בעולם הדיבור], משא"כ העבודה בארץ ישראל היא במעשה בפועל. וכמ"ש¹⁸ שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך, דהגם שזהו ציווי הקב"ה מ"מ תוכן הציווי הוא להתעסק בדברים גשמיים, תזרע שדך ותזמור כרמך, ולא עוד אלא שהתעסקות זו היא במשך שש שנים שלימות, ורק אח"כ כשנה השביעית שבת לה'. וזהו תוכן טענת המרגלים שאמרו¹⁹ אפס כי עז העם היושב בערים וגם אמרו²⁰ ארץ אוכלת יושבי' היא, כי מכיון שבארץ ישראל הי' צ"ל ההתעסקות בדברים גשמיים במעשה בפועל, ולפני העבודה הרי הדברים הגשמיים צריכים כירור וזיכוך ועלי', היינו שיש בהם תוקף גדול ביותר, (כדמוכח מזה גופא שיש בהם מעלה גדולה אחרי כירורם) ולכן הם יכולים להוריד את האדם המתעסק בהם למטה וכו'. והגם שזהו ציווי הקב"ה כנ"ל, מ"מ הי' תוכן טענתם שיקיימו ציווי זה במחשבה ובדיבור²¹ [וכנודע²² שכל המצוות ישנן במחשבה דיבור ומעשה, ובפרט מצוות כאלה הקשורות עם ארץ ישראל], ואז יהי' בהם מב' המעלות, גם מעלת ארץ ישראל וגם מעלת עולם המחשבה. ולכן הלכו לתור את הארץ רק באופן כפי שהוא בעולם המחשבה, ולא רצו לירד לעולם המעשה, כי המעשה מבלבל להמחשבה כנודע, והיינו שמצד שרשם לא היו יכולים לירד לעולם המעשה. וזהו גם מה שארז"ל²³ שאין להם חלק לעולם הבא, ומבואר במ"א²⁴ הענין בזה למעליותא, שזהו מצד מעלת המרגלים, מכיון שהם למעלה מגדר עולם, גם עולם הבא, וכ"ש שהם למעלה מגדר חלק בעולם הבא (כמובא בדרוש הצ"צ בענין זה²⁵). אמנם אפ"כ הי' זה טעות של המרגלים, כי יש מעלה דוקא כירידה לעולם המעשה, וע"ז היו צריכים לגילוי אור ממדריגה עליונה יותר, דזהו מה שאמרו להם כלב ויהושע דוקא טובה הארץ מאד מאד אם חפץ הוי' בנו גוי' זבת חלב ודבש²⁶, שיש בארץ מעלת מאד מאד, ב"פ מאד, למעלה משלימות העבודה שבעולם המחשבה, והו"ע פנימיות התענוג. וזהו גם ענין אם חפץ ה' בנו, דחפץ ענינו הוא פנימיות הרצון. ועד שחפץ זה נמשך בנו, בישראל, ומגלה בהם ענין החפץ שבהם, עד שמעלה אותם לדרגא שאי אפשר לחלק בה בין חפץ לרצון. ע"כ תוכן המבואר בהדרושים, וכמפורש שם באריכות ובביאור, ואותיות מחכימות²⁷.

14) שער לא (הארת המוחין) פ"א. 15) לו. ב. לת. ב. 16) לת. ב. 17) לקו"ת שם לו. רע"א. ועוד. 18) בהר כה. ג. 19) פרשתנו יג. כח. 20) שם. לב. 21) ראה לקו"ת שם לת. ב. 22) לקו"ת ר"פ פנחס. אוה"ת יתרו ע' חתקלו. ובכ"מ. 23) סנהדרין קח. א (במשנה). 24) ספר עשרה מאמרות מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח. מגלה עמוקות על התורה פרשתנו יד. לה. 25) ראה אוה"ת במדבר ע' טו. נ"ך ע' שכ ואילך. 26) ראה בכ"ז — לקו"ת שם לת. ג. סה"מ תקס"ז ע' רלה. ועוד. 27) ראה של"ה קצא. א. מגדל עוז הלכות אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ.

אמנם עדיין צריך להבין, איך מתאים ביאור זה בטענת המרגלים עם הפירוש הפשוט שמעשיהם היו מעשים חמורים ובלתי רצויים, כמובן מפשטות הכתובים, ועד שאמרו²⁸ שאין בעל הבית יכול להוציא את כליו כו', וכמו בענין דיבת הארץ שהוציאו דאף שיש דיבה לטובה מ"מ כאן נאמר²⁹ מוציאי דיבת הארץ רעה גו', וכן מובן מהעונש הכי חמור שניתן להם. וכמפורש בספר תהלים בפסוקי לכו נרננה וגו'³⁰ (שאומרים בערב שבת) החסרון והפגם שבהנהגת דור המדבר (המרגלים). וגם במשנה הנ"ל שאין להם חלק לעולם הבא הרי הפירוש בפשטות בזה הוא לגריעותא, שהם למטה מעוה"ב.

ויש לומר בדרך אפשר הביאור בזה, ע"פ מארו"ל³¹ דברי תורה עשירים במקום אחר, שיוכן זה ע"פ המבואר בדרוש אחר בלקו"ת³² (ויש בו גם הגהות מאדמו"ר הצ"צ) עה"פ³³ ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והי' אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי, דמבאר שם שענין ההסתכלות בנחש הנחושת שהביא לריפוי נשיכת הנחש הוא משום שרש הנחש שלמטה הוא בבחי' הנחש שלמעלה שהוא טוב, ולכן ע"י ההסתכלות ממשיכים שורש הנחש בנחש שלמטה ועי"ז בטלה נשיכת הנחש. ומביא ע"ז משארז"ל³⁴ שטן ופנינה לש"ש נתכוונו, דלכאורה אי"מ שהרי אמרו בגמ' סוכה³⁵ שהשטן נתן עיניו כו' והוא מלאך המות*³⁵, ועד"ז פנינה הרי בפשטות כתיב בה³⁶ ורבת בנים אומללה שהיא שייכת ללעו"ז, וא"כ מהו שאומרים לש"ש נתכוונו. ומבאר בזה כנ"ל, דהשורש של שטן ופנינה למעלה הוא בבחי' לשם שמים נתכוונו, כי כל הדברים שבעולם שרשם ומקורם הוא למעלה, והרי רק טוב יורד מלמעלה³⁷, ולכן בהכרח לומר שהענינים כפי שהם בשרשם למעלה הם טובים, ורק אח"כ נופלים למטה ומשתלשלים עד לשטן ופנינה בפשטות. וכמובא שם³⁸ גם משל הזונה ובן המלך המבואר בזהר³⁹ (והובא בתניא בכ"מ⁴⁰) שכל רצונה וחפצה הוא שלא יציית לה בן המלך ובוה תתענג יותר כו'. ועד"ז מובא בתניא⁴¹ שגם הקליפות אינן יכולות לעבור על רצונו ית' וכמו שאמר בלעם⁴² לא אוכל לעבור על פי ה' כו' ופקודתו ית' שמרה רוחם⁴³ ורק דקרו לי' אלקא דאלקיא⁴⁴. דכן הוא מצד שרש הלעו"ז. אלא שמזה נשתלשל אח"כ למטה ביצה"ר כפשוטו, שהיצה"ר נלחם עם רצון ה', והיינו שנלחם גם עם שרשו ומקורו. וזהו ענין ההסתכלות בנחש הנחושת שהי' על הנס, דהיינו ההסתכלות בשרש ומקור הנחש שלמטה, דע"י הסתכלות זו ממשיכים

(28) סוטה לה, א. וש"נ. (29) פרשתנו יד, לו. (30) מזמור צה. (31) ירושלמי ר"ה פ"ג סוף ה"ה. ברייתא דל"ב מדות מדה טו. (32) חוקת סא, ד ואילך. (33) חוקת כא, ט. (34) ב"ב טו, א. (35) נב. א. (35*) ב"ב שם. (36) שמואל א ב, ה. וראה זח"ג כד, ב. צב, א. (37) ראה ב"ר פנ"א, ג. מדרש תהלים מזמור קמט. אגה"ק סי"א. ועוד. (38) סא, סע"ד ואילך. (39) ח"ב קסג, א. (40) ספ"ט. ספכ"ט. (41) פכ"ד. (42) בלק כב, יח. ועוד. (43) ע"פ איוב י, יב. (44) סוף מנחות.

את שרשו ומקורו של הנחש למטה, עד שגם בנחש שלמטה יהי ניכר שרשו ומקורו ויהי לטוב.

ויש לומר בדרך אפשר שעד"ז הוא גם בענין המרגלים. דהמרגלים מצד שרשם ומקורם היו מעולם המחשבה, ועד דאיתא בגמרא⁴⁵ דדמו כמאן דמיבסמי כו' שהו"ע התענוג שלמעלה, וגם נק' בשם דור המדבר דמדבר ענינו הוא ספירת הכתר⁴⁶, אשר לא ישב אדם שם למעליותא, למעלה מבחי' אדם. אלא שמזה נשתלשל למטה ענין דור המדבר לגריעותא וכו'. וזהו מה שבמאמרים אלו (דרושי המרגלים) מבואר רק ענין זה שהוא מעלתם ופנימיותם של המרגלים, מצד שורש נשמתם שבעולם המחשבה, שמזה נמשכה הטענה דארץ אוכלת יושבי' היא וכו', שאי אפשר להם לירד מעולם המחשבה לעולם המעשה כי לא יוכלו להעלות ולברר הדברים גשמיים. ומזה נשתלשל אח"כ למטה בענין טענת המרגלים בפשטות שהיא מעשה בלתי רצוי כו'. והטעם שכאן מבואר רק מעלתם של המרגלים הוא משום שעיקרם הוא הפנימיות שבהם, וכפסק הרמב"ם הירוע⁴⁷ שגם כשאומר האדם איני רוצה כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וזה מועיל לענין לרצונכם תזבח⁴⁸ שבהקרבת הקרבן (שמעלתו גדולה ביותר כמאמר⁴⁹ רוא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס). דמזה רואים עד היכן עיקרו של האדם היא פנימיותו, פנימיות רצונו. אלא שצריך לענין הכפי', כופין אותו, כדי לגלות את הרצון הפנימי. ומכיון שפנימיות טעם טענת המרגלים הוא להיותם מעולם המחשבה כו' לפיכך נתבאר כאן המעלה והעילוי שבהם. [ואדרבה, מצד שרשם בעולם המחשבה הרי השורש רוצה שבעולם המעשה יתקיים רצון העליון שירדו לברר עולם המעשה, ונמצא שכפי שהם למטה ה"ה במצב של מלחמה עם שרשם ומקורם – אינו ברור]. וזהו גם תוכן מחלוקת המרגלים עם יהושע וכלב, שהוא ע"ד ומעין מחלוקת ב"ש וב"ה. דבמקום שבית הלל מתירים הרי לדעתם דבר זה הוא דבר המותר שאפשר לבררו ולהעלותו למעלה⁵⁰, באופן דכל מעשיך יהיו לשם שמים⁵¹ ובכל דרכיך דעהו⁵², שמצד זה ישנו העילוי דעשיית דירה לו ית' בתחתונים⁵³, בבחי' ארץ טובה ורחבה⁵⁴. ולדברי בית שמאי הנה אותו הדבר הוא אסור היינו שהוא אסור וקשור ואי אפשר להעלותו כלל⁵⁵, ואדרבה, כמבואר בתניא⁵⁶ שהאוכל דבר איסור אפילו אם למד תורה בכח האכילה ההיא וכו' אי אפשר להעלותו ואדרבה, הדבר האסור מוריד את האדם למטה. דזהו ע"ד ענין²⁸ אין בעל הבית יכול להוציא את כליו כביכול, דזה שאינו יכול להוציא את כליו הוא משום

(45) ב"ב עג. כ. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שנח ואילך. (46) לקו"ת שה"ש כב. א. ובכ"מ. (47) הל' גירושין ספ"ב. (48) קדושים יט. ה. ועוד. וראה ר"ה ו. א. רמב"ם הל' מעה"ק פי"ד ה"ט. (49) ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו. ב. (50) ראה תניא פ"ז. (51) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. (52) משלי ג. ו. רמב"ם שם. (53) תניא פל"ו. ובכ"מ. (54) ראה תו"א נו, ד ואילך. (55) ראה תניא פ"ז (יב, א). (56) פ"ח.

שזהו רצונו וכך קבע בעצמו שלא יוכל להוציא את כליו. ונמצא ששיטת המרגלים שאמרו אין בעה"ב יכול להוציא את כליו משם היא ע"ד שיטת כ"ש שאסרו דבר שב"ה מתירים. וי"ל שבזה יובן גם מה שארז"ל⁵⁷ לענין ונקדשת⁵⁸ בתוך בני ישראל דענין קידוש השם הוא בעשרה מישראל דוקא, וילפינן לה ממ"ש בתוך בני" ואתיא תוך תוך ממ"ש⁵⁹ מתוך העדה הזאת (עד מתי לעדה הרעה הזאת⁶⁰) במרגלים. דלכאורה הוא פלא, שהרי במרגלים הי' ענין חילול השם כמ"ש⁶¹ מבלתי יכולת ה' (שאינו יכול להוציא את כליו), וענין של מרידה כו' כמ"ש⁶² אך בה' אל תמרודו גו', וא"כ איך למדו ענין קידוש השם בעשרה מישראל מהעדה דמרגלים. ויתר על כן, דהעדה דמרגלים היא דוקא עשרה המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה, ולא כלב ויהושע (כי אתם יחד הוי י"ב). אך ע"פ הנ"ל יובן, כי בפנימיות הענין ושרש הענין היתה טענת המרגלים ענין של קידוש השם, ורק שמזה נשתלשל למטה באופן הפכי.

אמנם כ"ז הי' לפני שנפסקה ההלכה, ע"ד לפני פסק ההלכה במחלוקת כ"ש וב"ה, אבל לאחרי שנפסקה ההלכה כאשר ציוה משה ואהרן מפי ה' שצריכים לילך לארץ ישראל, או נפסקה ההלכה כדעת כלב ויהושע, שטובה הארץ מאד מאד, ואם חפץ ה' בנו גו' זכת חלב ודבש, שיש מעלה גדולה דוקא בירידה לעולם המעשה, ודוקא בזה ישנו העילוי דמאד מאד והעילוי דחפץ ה' כו'.

ויהי רצון, שבהיותנו עתה במדבר העמים וכפרט בעקבתא דמשיחא, יקויים גם בנו ענין זה, מעלת העשי' שבעשי', שעי"ז ממשיכים בחי' החפץ בעולם, עד בחי' חפץ ה' בנו, שעושים דירה לו ית' בתחתונים דוקא, ועי"ז זוכים בקרוב ממש לביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(57) סנהדרין עד, כ. (58) אמור כב, לב. (59) קרח טז, כא. וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה להלן. חדושי הלכות מהרש"א שם. משנה ריש סנהדרין. (60) שלח יד, כז. (61) שם, טז. (62) שם, ט.